

UDARNO S PREVODOM

PREVODNI PRANGER

Prevajanje slikanic iz angleščine

V reviji *Otrok in knjiga* v sodelovanju s festivalom Prevodni Pranger predstavljamo prevajalke in prevajalce otroške in mladinske književnosti, ki prenašajo sodobna besedila v slovenski jezik in kulturni prostor, s čimer pomembno prispevajo k razširjanju obzorij mladih bralcev. Vodstvo festivala Prevodni Pranger za vsak pogovor izbere tuji jezik in selektorico, ki v fokus večera postavi dve knjigi prevajalca ali prevajalke, za kateri je mnenja, da ju je treba osvetliti. Izbira po svoji neodvisni presoji, a upošteva obvladljivost gradiva po obsegu in posega po različnih izbiralskih pristopih. Izbor in argumentacijo prevodnih rešitev včasih komentira vabljeni diskutant. Tako selektor(ica) in diskutant(ka) »iz oči v oči« pojasnita svoja mnenja ustvarjalki oziroma ustvarjalcu prevoda, ki ima priložnost odškrniti pogled v svojo prevajalsko delavnico ter razkriti manj znana dejstva ali besedilna mesta, ki sta jih razpravljavca nemara interpretirala po svoje.

Izbrani deli večera *Prevajanje slikanic iz angleščine* dne 4. novembra 2021 sta bili knjigi Julie Donaldson *The highway rat / Mišji razbojnik*, Ljubljana: Mladinska knjiga (2019) in *Stick man / Palčič*, Ljubljana: Mladinska knjiga (2018), ki ju je prevedla **Nina Dekleva**. Selektorica je bila **dr. Gaja Kos**, diskutantka **dr. Andreja Erdlen**, moderatorica pa **dr. Nada Grošelj**. Zvočna datoteka: https://pranger.si/leto_arhiv/2021/

Uvodoma je moderatorka dr. Nada Grošelj prebrala zapis dolgoletne urednice otroškega leposlovja pri založbi Mladinska knjiga **Irene Matko Lukan**, ki je uredila obe obravnavani slikanici:

»Naštejem par kratkih utrinkov: Ustvarjalni tandem Julie Donaldson in Axla Schefflerja je tudi pri nas v Sloveniji neizmerno priljubljen (je sicer trajalo kar nekaj let, da so njune slikanice pri nas zaživele – po nekaj letih pa sta Zverjasec in Zverjašček tudi pri nas postala tako zelo priljubljena, da od takrat dalje vse nove izdaje v slovenskem jeziku bralci zelo težko pričakujejo). Besedila Julie Donaldson so odlična, ritmizirana in mnogokrat je v njih veliko verzov, kar pomeni, da je za prevajalca to še težji oreh. Pesnik, pisatelj in prevajalec Milan Dekleva je prvi prevod sam prinesel prejšnjemu uredniku leposlovja Andreju Ilcu – seveda je on mojster prevajanja verzov. Ko je Nina Dekleva za RTV Slovenija začela prevajati animirane filme (to so eni najboljših animiranih filmov za otroke, odlično tudi sinhronizirani) in ko smo se dogovorili, da bi slikanicam dodajali tudi DVD-je, je bilo pri slikanici Palčič (animirani film je bil na televiziji predvajan že leto pred izidom slikanice) nekako naravno, da prevod prevzame Nina. Seveda sem najprej klicala Milana Deklevo, ki je bil stalni prevajalec slikanic Julie Donaldson in Axla Schefflerja, kako bi se mu to zdelo. Bil je navdušen, ker delo Nine Deklevo zelo ceni (res čisto slučajno je Nina njegova hčerka). Jaz sem malce nerodno rekla, da lahko slikanico prevedeta skupaj. Milanova reakcija je bila: »Irena, daj no, Nina je odlična prevajalka, ne potrebuje očeta, da ji „pomaga“. Njeno delo je njeno!« In tako je bilo.

Z veliko radovednostjo sem čakala, kakšen bo prevod. In ko sem ga dobila, sem prav zares od veselja skakala po sobi. Kakšna slast branja. Od takrat naprej je vse slikanice tega tandema prevzela Nina. Prevaja tudi enega najbolj priljubljenih britanskih avtorjev Davida Walliamsa in ravnokar je v njenem prevodu izšla tudi knjiga Božični pujs J. K. Rowling. Na kratko, Nina je izjemna prevajalka, z neizmernim občutkom za poezijo, z izbrušenim slogom, natančna, zanesljiva in z veliko humorja. Meni zelo ljuba sodelavka. Čestitam, da ste jo izbrali ... Aha, še to – naj Nina pove, kako smo imeli dilemo pri Mišjem razbojniku (zaradi rim smo podgano spremenili v miš) – tudi tu je najprej prevajala animirani film in smo se že vnaprej z mislijo na slikanico tako dogovorili.«

Selektorica: DR. GAJA KOS

Gaja Kos: Prevajanje za najmlajše ni otročje lahko, ampak je večkrat prav zagatno in polno izzivov. Toliko bolj, ker se srečuje s posebnimi okoliščinami in nekaterimi omejitvami, ki nujno pritičejo otroškemu bralcu/poslušalcu. To je običajno otrok v predšolskem starostnem obdobju ali do prve triade osnovne šole. To je v zborniku *Prevajanje otroške in mladinske književnosti* (Društvo slovenskih književnih prevajalcev, 1998) zelo lepo ubesedil pokojni odlični prevajalec in urednik Vasja Cerar. Njegov pogled ni nič zastarel. »Nikakor ni otročje prevajati za tako zahtevno publiko, ki ob občutljivi notranji zgradbi literarnega dela pričakuje prijetno branje za lahko noč ali pa zanimivo pustolovščino z mladimi protagonisti, s katerimi se mladi, neizkušeni bralec lahko poenoti. Zmotna je enačba – lahkotno, preprosto zveneč izvirnik, enako preprost in berljiv prevod – preprosto prevajanje. Po navadi je ravno nasprotno. Mnoga besedila za otroke so res videti preprosta, a preprostih stvari ni lahko prevesti. Morda je celo res, da se mnogi dobri prevodi berejo kot dokaj preprosta besedila. In v preprostem besedilu je vsaka beseda kot milni mehurček.« (str. 7)

Za začetek pa samo nekaj kratkih besed o avtorici in ilustratorju. Julia Donaldson je angleška avtorica, ki je prvo knjigo objavila razmeroma pozno, pri 45-ih letih. To je bila leta 1993 izdana knjiga *A squash and squeeze* (*Hiška, majhna kot miška*, Mladinska knjiga, 2011). Prvotno je bila zamišljena kot ena od pesmi za televizijo, saj jih je pisala za BBC. Ilustriral jo je Axel Scheffler. Resničen preboj pa sta skupaj doživela leta 1999 z *Zverjascem*. Skupaj sta ustvarila več kot 20 knjig, čeprav je Julia Donaldson sodelovala tudi z drugimi ilustratorji. Kadar ne piše, nastopa v gledališču. Leta 2019 jo je kraljica nagradila za zasluge na področju literature. Še nekaj zanimivosti: napisala je 210 knjig, od tega jih je 90 naprodaj v knjigarnah, ostale so za šolsko rabo. Knjiga o zverjascu bi morala biti knjiga o tigru, ker pa avtorica ni našla nobene rime na tiger, si je izmislila zverino, ki bi se rimala na *oh help*, *oh no*, kar je postalo *gruffalo*. Axel Scheffler je nemški ilustrator in animator, ki živi v Londonu. Zaslovel je predvsem z *Zverjascem* in potem z njegovim sinom *Zverjaščkom*. Prvo knjigo je ilustriral leta 1988. Od takrat sodeluje z nemškimi, britanskimi in nizozemskimi avtorji, recimo s Toonom Tellegenom.

Še nekaj zanimivosti o *Zverjascu*. Knjiga je postala mednarodni založniški fenomen. Prodala se je v štirih milijonih izvodov. Tako *Zverjasec* kot *Zverjašček* sta doživela filmske in gledališke uprizoritve. V Lutkovnem gledališču Ljubljana so naredili lutkovni muzikal¹. Lika se pojavljata v najrazličnejših oblikah – plišasta, na slinčkih, predpasnikih, obeskih za ključce ipd.

Knjigi, ki sem ju izbrala za danes, sta *Palčič* (2018) in *Mišji razbojnik* (2019). Ustvarila sta ju v tandemu. Prevajalka Nina Dekleva pa je prevedla še knjige *Pet grdin* (Mladinska knjiga, 2018), *Lini in Lazi* (Mladinska knjiga, 2019) in *Zog* (Mladinska knjiga, 2020). Toda to niso edine knjige, ki so izšle pri nas, nasprotno, precej jih je, tako slikanic kot igroknjig. Z izbranimi knjigama so povezane nekoliko posebne okoliščine – za založbo Mladinska knjiga ju je prevedla Nina Dekleva, pred tem pa ju je za založbo Učila International prevedla prevajalka, pesnica in pisateljica Bina Štampe Žmavc: *Hlodko za Palčiča* in *Cestni ropar podgana za Mišjega razbojnika*. Prevedla je tudi knjigo *Zmajček Zog*, ki je v prevodu Nine Dekleva Zog. Sicer pa od omenjenega tandema še slikanico *Ribek* (2009). Dejstvo, da en prevod v domačem jeziku že obstaja, pa od njegove izdaje ni preteklo več desetletij, ima nekaj prednosti in slabosti.

Nina Dekleva: Do tega je prišlo, ker sem dobila nalogo, da za RTV Slovenija prevedem animirani film. Takrat je bila dilema, če vzamemo že obstoječ prevod in ga predelamo. Predrugati že obstoječ prevod nekoga drugega je za prevajalca zelo nevhvaležna vloga. Tega sem sicer že bila vajena v tandemu Julie Donaldson in Axla Schefflerja, ker sem predrugala prevode Milana Dekleva *Zverjasca*, *Zverjaščka*, *Bi se gnetli na tej metli* in druge. To je bilo narejeno za animirani film, ki je potrjen svojim zakonitostim, kadar gre za sinhronizacijo. Včasih je treba verze, ki so v knjigi, prirediti za ta namen. Že takrat se mi je zdelo, da je to zelo nevhvaležna vloga, ker moram podirati ritem, ki je v knjigi, zato, da bo delovalo na ekranu. To je bilo takrat lažje, ker sem lahko to naredila v komunikaciji s svojim očetom. V tem primeru pa bi morala vzeti prevod prevajalke in ga spreminjati. To bi za sabo potegnili tudi to, da bi se morala pogajati za avtorske pravice. Takrat smo se odločili, da bomo poskušali prevesti na novo. Eno leto kasneje je prevod izšel še v knji-

1 Premierna uprizoritev lutkovnega muzikala je bila 18. 4. 2013, režiral ga je Jaka Ivanc.

gi. Težko komentiram prevod nekoga drugega, ki je prevajal pred mano. Nisem se želela preveč spuščati v to, kaj je počela Bina Štampe Žmavc pred mano. Če berem prevod nekoga drugega, imam potem tisto tudi v glavi, ko prevajam sama, in težko izstopim iz te atmosfere. Zelo sem se trudila, da bi tisti prevod pustila čim bolj pri miru. Res pa je, da sem na te knjige naletela, še preden sem začela prevajati in sem jih že prebrala. To ni bilo čisto na sveže, sem pa poskušala prevajati s svojimi očmi.

Gaja Kos: Preden preidemo h konkretnim primerom, bi samo še nekaj povedala o posebnih okoliščinah, ki jih je treba upoštevati pri prevajanju slikanic. Za začetek si bom izposodila besede Vasje Cerarja, ki pravi tako: »*Tako kot dober avtor in založnik, bi tudi avtor moral poznati estetska, vzgojna in jezikovna merila, primerna za določeno starost, ki ji je besedilo namenjeno.*« (Prevajanje otroške in mladinske književnosti, str. 7) Prva stvar, ki jo mora imeti prevajalec, ki prevaja za otroke, pred očmi, so njihove omejene jezikovne kompetence. Zato se v slikanicah običajno uporablja knjižni jezik. Pogovorni in narečni jezik ter tujke so tem besedilom tuji. Upoštevati mora tudi slabo poznavanje tujih kulturnih, zgodovinskih, geografskih in druge vrste kontekstov. To pomeni, da prevajalec hitro postane prirejevalec, ko gre za igre in običaje, ki v našem prostoru niso poznane. V mislih imam tudi običaje vsakdanjega vrtčevskega ali šolskega življenja, ki jih pri nas ne prakticiramo. V Sloveniji je v navadi, da se v književnosti za otroke osebna, geografska in druga imena slovenijo. V kolikor ima ime globlji pomen (povezave z videzom ali značajem), bi šlo neprevedeno ime pri otroku, ki komaj osvaja materinščino, mimo. Prevajalec, ki prevaja za odrasle, ima vsaj dve možnosti. Meta Grosman pravi: »*Prevajalci imajo tudi več možnosti, v glavnem se lahko odločijo prevod čim bolj približati bralcu in njegovi domači kulturi in ponuditi besedilo, ki je po jeziku in konvencijah tako podobno v bralčevem lastnem jeziku in kulturi, da se ta komaj zaveda tujosti besedila, ali pa napraviti prevod, ki z ohranjanjem čim več značilnosti izvirne kulture in jezika poskuša bralca čim bolj pritegniti v različen in tuj svet, navadno z ne preveč lahkim branjem.*« (Razsežnosti branja: za boljšo bralno pismenost, str. 261) Prevajalec, ki prevaja besedilo za najmlajše, pravzaprav te druge možnosti nima oziroma je zelo omejen. Njegova naloga je čim boljša podomačitev besedila. Druga posebna okoliščina je ilustracija, ki prevajalcu slikanic postavlja okvir. Tudi ilustracija je nosilka pomena, dogajanja, vzdušja. To je lahko v različni meri, odvisno od tega, ali bolj ali manj upodablja to, kar je napisano. Lahko je popestritev in predah za bralca ali pa ilustrator napisano nadgrajuje, ustvarja neko svojo zgodbo, mogoče celo vtakne v ilustracijo mini vzporedno zgodbo in terja bolj aktivnega ogledovalca.

The highway rat / Mišji razbojnik

Gaja Kos: Takoj opazimo, da je spremenjena žival. Podgana postane v slovenščini miš, s čimer se izgubi negativna konotacija, ki jo imajo podgane. Po drugi strani se to izpostavi z besedo razbojnik, čeprav je vsebovan tudi v izvirniku, saj *highway rat* izhaja iz *highway man*, torej cestnega razbojnika. Res pa je, da je miš tudi negativec, vseeno pa bolj všečen literarni lik kot podgana, zato sem se spravevala, če je bila tu zraven tudi uredniška odločitev. Kot smo že slišali, pa je šlo predvsem za odločitev o tem, kako se bo rimalo.

Nina Dekleva: Tukaj je bilo v resnici vse podrejeno ritmu in rimi. *Rat* je v angleščini zelo praktična beseda, ker ima samo en zlog. Podgana pa ni tako zelo

enostavna. Seveda se izgubijo negativne konotacije, ki jih pripisujemo podgani. Zelo smo tuhtali, če smemo kot prevajalci spremeniti lik in eno žival zamenjati z drugo. Malo smo gledali ilustracije in ugotavljali, če se zelo opazi, da je podgana ali ne. Imeli pa smo precedenčni primer, ki je odtehtal, da smo si to sploh upali narediti. *Ratbuger* Davida Walliamsa se je v slovenščino prevedel kot *Mišburger*² (Mladinska knjiga, 2017). Tuhtali smo vsi; uredniki na RTV Slovenija, uredniki na Mladinski knjigi, saj so vedeli, da bo po risanki izšla tudi knjiga. Na koncu smo se vseeno odločili za zamenjavo, ker je bolj pomembno, da se tekst tekoče bere in da s tem mogoče ne izgubimo zelo veliko.

Gaja Kos: Mislim, da niste izgubili zelo veliko. Mislim pa tudi, da so vam šle ilustracije zelo na roko.

For I am the Rat of the Highway, / The Highway – the Highway / Yes I am the Rat of the Highway, /and whatever I want I take.

Sem mišji razbojnik na cesti, / na cesti, na cesti, / ja, sem mišji razbojnik na cesti, / neznanski je moj apetit.

V izvirniku zveni bolj pompozno, v slovenščini pa mišji razbojnik na cesti deluje bolj okorno, glede na to, da imamo besedno zvezo cestni razbojnik. V besedilu je kar nekaj manjših ali večjih vsebinskih sprememb in odstopanj. Gre za to, da je morala prevajalka loviti vsebino, hkrati pa tudi metrum in rimo, tako da so vse te spremembe razumljive in brez njih ne gre. Zato sem izbrala primere, ki se mi zdijo zelo posrečeni in tudi nekaj takih, o katerih lahko debatiramo.

„/.../This clover is dull as can be, / But I am the Rat of the Highway, / and this clover belongs to me!“

Ta hrana je pusta, zanič. / Sem mišji razbojnik na cesti, / kljub vsemu je *moj* ta snopič!“

Pride do manjše vzročno posledične navezave. To pomeni, da majhni otroci izvirniku lažje sledijo.

Some ants came crawling along the road, / then stopped with a somersault, / For baring his teeth was the Highway Rat, / who bellowed a deafening „Halt!“

Po cesti korakajo mravlje. / Zakaj ta nenadni zavoj? / Ker mišji razbojnik v počepu preži / in kakor vihar zarohni: „Stoj!“

V izvirniku se mravlje ustavijo s prevalom. V slovenskem prevodu se fino bere, vendar pride do odstopanja z ilustracijo. Mravlje so v prevalu, ne v zavoju, mišji razbojnik pa ni v počepu, ampak sabljaški pozi.

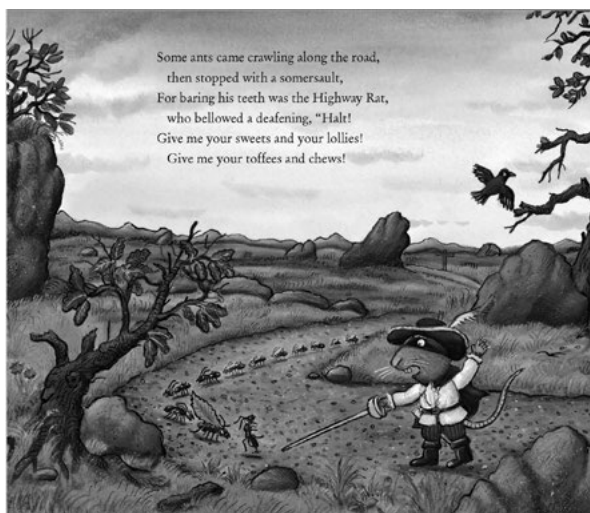
We have no sweets,“ the ants replied.

Tu ni slaščic,“ kričijo na glas.

Glasno kričanje ne gre skupaj z mravljami.

Nina Dekleva: Tukaj sem prepričana, da je to skladno s tem, kar delajo mravlje v risanki. Tam zares kričijo in tole je nastalo na osnovi risanke. Nimajo veliko teksta, se pa sliši njihove odzive. Za knjigo verjetno nisem šla spreminjati, ker obstajata DVD in knjiga v tandemu. Za tiste, ki berejo knjigo in gledajo DVD, je mogoče boljše, da se verzi ne spreminjajo. Sicer se je dogajalo tudi, da sem tisto, kar je izšlo na DVD-ju, naknadno spreminjala. Ugotovila sem, da je bilo na papirju kaj drugače ali da ritem ni dobro tekkel, ker je bilo potrjeno sinhronizaciji, kjer si zelo omejen s tem, kar oni govorijo; na papirju pa se ritmično drugače bere.

2 Delo je prevedel Milan Dekleva.

Odstopanja so, vendar sem se poskušala držati tega, da se eno čimbolj ujema z drugim. Otroci včasih znajo verze na pamet, tudi o tem sem razmišljala. Res pa je, da je včasih ponesrečeno. Običajno pa sem zelo pozorna na to, kaj se dogaja na sliki, ravno zato, ker delam za RTV. Če bi najprej prevajala knjigo, sem prepričana, da bi nastala druga knjiga kot ta, ki je zdaj.

Gaja Kos: *With never a please or a thank you, / the Rat carried on in this way. / Flies from a spider! Milk from a cat! / He once stole his own horse's hay!*

Ne prosim ne hvala ne reče, / saj bil vzgojen je slabo. / Zapleni še muhe! / In mleko! / In svojemu konju seno!

V prevodu dobimo vsebinski dodatek na podlagi sklepanja. V nadaljevanju pa z uporabo glagola dobimo lepšo navezavo na njegovo predhodno početje. S tem, da v prevodu umanjajo živali, ni nič narobe, ker jih vidimo na ilustraciji.

The creatures who travelled the highway / grew thinner and thinner and thinner /...
Živali, ki so ob cesti živele, / so hujšale, stradale, vidno slabele.

Pozitivna nadgradnja izvirnika. Namesto ponavljanja so variacije in hkrati še stopnjevanje.

I see you have nothing, "the Rat complained. / „In that case, I'll have to eat you!

Si brez slaščic,“ pritoži se miš. / „Požrem te, vsak jok je zaman!

Zamenjava *nothing* z brez slaščic se mi zdi pozitivna, ker se navezuje na roparjevo sladkosnednost. Zdi pa se mi, da je izvirnik malo bolj razlagalen od prevoda. Poudarek na *you* je sicer ohranjen v slovenščini, vendar manj posrečeno izpade, ker beremo s poudarkom na požrem in se bolj grozljivo sliši.

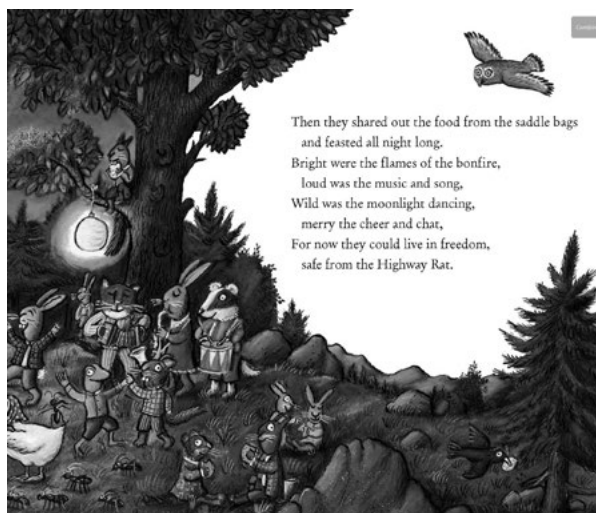
Then they shared out the food from the saddle bags / and feasted all night long.

Jedačo si bratsko delijo, / zakurijo topel si kres.

Izvirnik je bolj natančen glede izbora hrane. V slovenščini ni pojasnjeno, od kod vsa ta hrana pride. Manj pozoren opazovalec morda spregleda, da so na konju privezane vreče, v katerih se skriva vsa naropana hrana.

Tukaj pride do pomembnejšega vsebinskega odmika.

And as for the Rat in the echoey cave, / he shouted and wandered, till .../ He found his way out of the darkness, / on the other side of the hill.

Then they shared out the food from the saddle bags
and feasted all night long.
Bright were the flames of the bonfire,
loud was the music and song,
Wild was the moonlight dancing,
merry the cheer and chat,
For now they could live in freedom,
safe from the Highway Rat.

Kaj je s falotom, ki v jami tiči? / Se tresel je, taval, vpil ... / A našel je pot iz temine, / na plano se končno preril.

V slovenščini imamo zgolj v jami, v angleščini pa *echoey cave*, kar se mi zdi pomembna informacija za najmlajše, ker pojasni na kakšno finto je raca vrgla razbojnika. Ko sem to brala svojima otrokoma, nista čisto pogruntala, da je to odmev.

Tudi naprej je izvirnik malo bolj natančen.

For he landed a job in a cake shop - / A cake shop – a cake shop - / And they say he still works in the cake shop, / sweeping the cake shop floor.

Saj našla je službo v pekarni, / pekarni, pekarni, / v pekarni zdaj služi si kruh, / tako da pometa drobtine.

Geografsko opredeli, da je razbojnik prišel na drugi strani ven, daleč od živali, ki so trepetale pred njim. V slovenščini pa to ni definirano in mlademu bralcu ni čisto jasno, da bodo živali res lahko živele v miru.

Konča kot delavec v *cake shop*, kar je prevedeno v pekarno. Če ne bi bilo ilustracije, bi vse čudovito funkcioniralo. Ilustracija pa je izrazito slaščičarska. Super pa je rešitev v pekarni zdaj služi si kruh, saj slovenščina omogoča to igrarijo.

Nina Dekleva: Niste prvi, ki ste me opozorili na to. O tem so me spraševali tudi otroci. V resnici sem se tako odločila samo zaradi ritma.

Stick man / Palčič

Že pri naslovu vidimo, da je prevajalki super uspelo, da je naslovni lik, ki je predmet, z eno besedo oživila. In to z besedo, ki lepo in hitro skoči v uho.

One day he wakes early and goes for a jog. / Stick Man, oh Stick Man, beware of the dog!

Zgodaj zbudi se, na tek se požene. / Palčič, oh Palčič, pazi na ščene.

Pride do malega odstopanja. Edina razlika je, da ima izvirnik malo bolj pravljičen začetek, pri nas pa je bolj in medias res in je takoj akcija.

A stick!“ barks the dog. / „An excellent stick! / The right kind of stick / for my favourite trick.

Veja!“ pes bevske. / „Kakšen zaklad! / Prinašanje palic / imam strašno rad.

Veja, zaklad in palica. Pri nas nimamo trojne ponovitve; v slovenskem prevodu je variacija, kar se mi zdi fino, tudi iz stališča bogatenja otrokovega besednega zaklada.

I'll fatch it and drop it, / and fetch it – and then / „I'll drop it and fetch it / and drop it again.“

Prinesem, spustim te, / prinesem, spustim, / igre s tem štrcljem / se že veselim.“

Vidimo razliko, na koga se nanaša. V originalu znova najdemo ponavljanje, v prevodu pa variacije. Dobimo tudi vsebinski dodatek.

I'am not a stick! Why can't you see, / I'am Stick Man, I'am Stick Man /.../

Jaz nisem veja! Mar ni tako? / Palčič sem, PALČIČ /.../

Tukaj imamo razliko v stopnji sigurnosti. Če je to trditev v izvirniku, je v prevodu vprašanje in dvom.

Naslednji primer je zanimiv, ker se nanaša na širše poznavanje kulture:

A stick!“ cries the girl / with a smile on her face. / „The right kind of Pooh-stick / for winning the race!

Veja!“ dekletce / zakliče veselo. / „Z njo mi na tekmi / nedvomno bo uspelo.“

Zelo spretno ste se izognili temu, kako bi lahko prevedli Pooh-stick. Gre za igro, ki jo izumi Pooh v *Hiši na Pujevem oglu*. V prevodu Majde Stanovnik (1959) se to prevede kot pupalica. Od leta 1984 obstaja svetovno prvenstvo v spuščanju pupalic na Temzi. S tem so povezane določene tradicije in zagotovo vsak otrok ve, kaj to pomeni. V slovenščini mogoče ne bo vsakemu otroku jasno, o kakšni tekmi govorimo, jim je pa v pomoč ilustracija.

Nina Dekleva: Spet sem malo računala, da se na ekranu vidi, kaj se dogaja. Je pa res, da nisem vedela, kaj naj naredim. Srce me je bolelo, ker imam knjigo *Medvedek Pu* tako rada, ampak nisem mogla računati na to, da vsi otroci poznajo ta predhodnik. To je nekaj, kar je Angležem absolutno domače. Tam najbrž vsi, ki to vidijo, takoj vedo, na kaj se nanaša. Zaradi ritma in vsega sem spet morala to pupalico nekako obiti.

A mast!“ yells a dad. „An excellent mast!“ / „Hooray! There's a flag on our castle at last.“

Drog!“ krikne oče. „Vzemimo ga!“ / Zastava na gradu že plapolala!“

Izgubi se malo tega navdušenja in posledično vzdušja. Vsak, ki Palčiča najde, je nad svojo najdbo vedno bolj navdušen, Palčič pa je vedno bolj obupan.

Tukaj so prikazani še različni načini uporabe Palčiča.

I'm not a pen! / I'm not a bow! / I'm not a bat ... / or a boomerang – no, / I'm ...

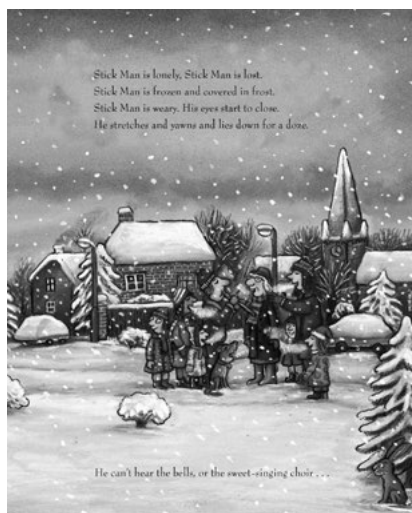
Nisem pisalo! / Ne lok napet! / Niti ne kij! / Ne bumerang ... / Spet!

Spet deluje malo odsekano in trdo, še posebej v primerjavi z originalom, ki se zaključuje z odprtim tropičjem.

Nina Dekleva: Tukaj je bilo zelo zakomplicirano, ker so verzi kratki. Dodaten razlog je sinhronizacija, kjer si malo omejen, če ima verz samo štiri zloge. Nanašalo se je na to, da je nekam poletel, kar je v animaciji bolj očitno kot v ilustraciji.

V originalu je veliko ponavljanja. V redu se mi zdi, da v slovenščini tega nimamo. Prevajalka si je zelo spretno pomagala z ilustracijo.

Stick Man is lonely, Stick Man is lost. / Stick Man is frozen and covered in frost. / Stick Man is weary. His eyes start to close. / He stretches and yawns and lies down for a doze.

Palčič prezebel iz gozda pritava, / obdaja ga mrzla snežena mečava. / Zelo je izmučen, zapira oči, / globoko zazeza in trdno zaspi.

Zanimiva je beseda *mečava*, ki je verjetno marsikateri otrok ne pozna. Spet gre za element, ki lahko obogati otrokov besedni zaklad.

He can't hear the bells, or the sweet-singing choir ... / Or the voice saying, „Here's a good stick for the fire!“

Ne sliši cingljanja, ne melodije ... / Dekleta, ki pravi: „*Naj plamen zasije!*“

Izvirnik je bolj direkten. Ne vem, če slovenski bralec takoj pogrunta, da »*naj plamen zasije*« pomeni, da bodo ubogega Palčiča zakurili v kaminu. Mogoče celo bolje, da ni tolikšne direktnosti.

Zdaj pa že spet pridemo do nekoga, ki nekoliko umanjka. V izvirniku se na dveh mestih pojavi tudi njegova družica, medtem ko odnos med njima v slovenščini umanjka. Ko razmišlja o domu, se omenjeni samo otroci.

He dreams of his kids and / his Stick Lady Love /...

Sanja o domu polnem / otrok.

Palčič leži v kaminu, ko zasliši kričanje iz dimnika:

It starts as a chuckle, / then turns to a shout: / „Oh-ho-ho-ho-ho ... I'am STUCK! / Get me OUT!“

Kdor se hahljal je, / zdaj gromko kriči: / „Saj sem OBTIČAL! / Pomagajte MI!“

V slovenščini umanjka ho-ho-ho, ki je namig za to, kdo je zataknjen v dimniku. *A Stuck Man? A Stuck Man?*

Ujetnik? Ujetnik?

Gre za besedno igro stuck man – stick man, ki jo je v slovenščino nemogoče prenesti.

Palčič se s pomočjo božička vrne domov:

Someone is tumbling into their house. / Is it a bird, or a bat, or a mouse?

Nekdo kobaca se po njihovi hiši. / Je ptica? Skovir? Mogoče so miši?

Razlika v živalih, kar pa je nepotreben odmik od izvirnika.

Prevajalci slikanic so postavljeni pred težko in odgovorno nalogo, ker imajo opraviti bodisi s predbralci bodisi bralci začetniki, ki jim ne smejo vzeti poguma,

ampak ravno nasprotno. Prste imajo vmes tako pri opismenjevanju kot vzgoji posameznikov v vseživljenjsko zagnane raziskovalce knjižnih svetov. Iz primerov je bilo razvidno, da Nina Dekleva v splošnem svoje delo opravlja iskriivo, kreativno in zelo gibko. Prevodi se v slovenščini gladko berejo, kar je prvi dokaz za to, da so uspešni.

Diskutantka: DR. ANDREJA ERDLEN

Andreja Erdlen: O prevodih slikanic sem razmišljala z vidika mladinske knjižničarke, zato sem imela pri analizi v mislih predvsem njihovo recepcijo in knjižnico kot enega od členov pri posredovanju knjig. Naj navedem nekaj zanimivosti. Julia Donaldson je zelo popularna, večkrat nagrajena avtorica, prevedena v okoli 17 jezikov. V Sloveniji so njena dela izdajale tri založbe: Mladinska knjiga, Učila International in Morfemplus. Po podatkih iz programa COBISS je avtorica v slovenskem jeziku prisotna od leta 2005. Prevajalo jo je pet prevajalcev, med njimi Bina Štampe Žmavc, Nina Dekleva in večinoma Milan Dekleva. Slikanice Julie Donaldson so v knjižnici zelo izposojane. Sklepamo lahko, da k temu veliko doprinesejo živahen jezik, ritem, rime, ponavljanja, igrivost, humor, večplastnost besedila in nekonvencionalna obravnava pogostih tem. Pri tem nas je zanimalo tudi, kakšen vpliv ima na izposojajo izbor prevajalca. Statistike so pokazale, da se izposoja *Hlodka* in *Cestnega roparja podgane* v prevodu Bine Štampe Žmavc ter *Palčiča* in *Mišjega razbojnika* v prevodu Nine Dekleva skoraj ne razlikuje. Pri tem je treba dodati, da tudi dela mnogih drugih avtorjev vsebujejo zgoraj naštetе prvine, pa kljub temu ne dosežejo bralcev. Tak primer je Maurice Sendak s kultno slikanico *Tja, kjer so zverine doma*, ki je izšla leta 1963, prevod v slovenščino pa smo dobili šele leta 2013.³ Posebej jo izpostavljamo zato, ker lahko opazimo številne vzporednice z najbolj znano slikanico Julie Donaldson *Zverjasec*, ki smo jo večkrat omenili.

Analiza prevodov, ki sledi, je nastala iz perspektive odraslega, ki poskuša skupini otrok predstaviti in približati izbrani deli.

Stick man / Palčič

Najprej navajamo nekatere posebnosti, ki smo jih opazili pri prevodu v slovenščino. Prvi primer se glasi „A stick!“, *barks the dog* / „Veja!“, pes bevskne, drugi pa „A twig!“ *says the swan* / „Veja!“ zasika. Obakrat pride v prevodu do stopnjevanja in nadgradnje, v tem smislu pa tudi do večje ekspresivnosti, kot je v originalu.

Sledita primera, ki se nanašata na uporabo manj znanih besed v slovenščini:

„I’m not a mast for a silly old flag /.../

„Jaz nisem drog, ki krasil bi to kulo /.../

Stick Lady’s lonely. The children are sad. /.../ But what is that clattering sound overhead? // Someone is tumbling into their house.

Doma je turoba, ki vse jih tesni. /.../ A kdo jim nad glavo tako ropota? // Nekdo kobaca se po njihovi hiši.

Kula in turoba, pa tudi kobacanje so otrokom precej neznane besede, ki potrebujejo razlago odraslega, še posebej, kadar si sledijo neposredno druga za drugo.

3 Slikanico je v prevodu Jasmine Šuler Galos izdala založba Mladinska knjiga.

„Stick Man, oh Stick Man, you excellent friend! / Thanks! Thanks a million! Thanks without end!“

„Palčič, oh, Palčič, dragi fante! / Tisočkrat hvala! Hvala za vse!“

Tukaj pride tudi do vsebinskega premika. V izvirniku se med Palčičem in Božičkom vzpostavi enakovredno prijateljstvo, v prevodu pa se z izrazom *dragi fante* izgubi in ga zamenja pokroviteljski odnos starec – otrok. Izgubi se tudi zvočna enakovrednost, ki jo v originalu prinaša podobnost *stick man* za Palčiča in *stuck man* za Božička.

Nekaj nazornosti se v prevodu izgubi tudi v poigravanju s *stick man* in *sticking*: *I’m Stick Man, I’m Stick Man/, I’M STICK MAN,that’s me! / And I’m sticking right here / in the family tree.*

Palčič sem, PALČIČ / in tu je lepo! / Zato sem se vrnil / v družinsko drevo.

Psebej zagoneten se zdi prevod naslednjih verzov:

A scratch and a scrape and / flurry of soot. / A wiggle, a jiggle, and - / out pokes a foot! / A shove and a nudge, / a hop and a jump... -

Ga vleče in stresa, / se vsuje slap saj. / Iz kamina pokuka / noga tedaj. Ga dregne, zaniha, / še zadnjič ga bucne ...

Nina Dekleva: Vse, kar se tiče Božička, je bil trd oreh. Že *stick man* in *stuck man* je bil problematičen, potem, ko smo se enkrat odločili, da ga bomo poimenovali Palčič.

Andreja Erdlen: Zdelo se mi je, da je v prevodu manj znanih izrazov res veliko in da mladi bralec nujno potrebuje vodstvo potrpežljivega odraslega. Res pa je, da so pri tem v pomoč nazorne ilustracije.

Nina Dekleva: Glede tega so vedno pomisleki, tudi lektorski.

Posebej se kaže ustaviti tudi ob ponavljanjih, ki se v angleščini dosledno pojavljajo. Zanimive so zato, ker vsakemu ponavljanju sledi Palčičeva transformacija in tako formalni togosti sledi miselna razgibanost. To se je v slovenščini malo izgubilo:

Stick Man, oh Stick Man, beware of the dog! / Palčič, oh, Palčič, pazi na ščene!

Stick Man, oh Stick Man, beware of the girl! / Palčič, oh, Palčič, pazi, deklič!

Stick Man, oh Stick Man, beware of the swan! / Palčič, oh, Palčič, laboda se pazi!

Stick Man, oh Stick Man, beware of the sand! / Palčič, oh, Palčič, že pesek leti.

Stick Man, oh Stick Man, beware of the snow! / Palčič, oh, Palčič, v sneg boš odet!

Nina Dekleva: Angleščina je za ponavljanja res hvaležen jezik. V slovenščini je treba malo manevrirati in se prilagajati, saj ima večzložne besede in jih je treba obračati. Tudi sicer ima Julia Donaldson rada refrene in ponavljanja. To se v slovenščini izgubi, ker je taka narava jezika.

The Highway rat / Mišji razbojnik

Najprej smo bili pozorni na imena sladic, ki predstavljajo sladkosnednemu razbojniku predmet poželenja: *pastries, puddings, chocolate, cake, buns, biscuits, chocolate eclairs, sweets, lollies, toffees, chews* / pogače, puding, kolači, biskvit, kruh, piškoti, rulada, pecivo, bomboni, rogljič, medenjaki. Zanimivo je bilo tudi število izrazov, ki se nanašajo na razbojnika. V slovenskem prevodu so precej sočni, pojavijo pa se še dodaten izraz, bandit: *baddie, beast, Rat Thief, Highway Thief, Highway Rat, Rat Thief, Rat* / zlobnež, zver, bandit (!), zmikavt, zločinec nečist, roparska miš, capin, falot.

Sledijo trije primeri napadov strašnega razbojnika, ki nikoli ne dobi tega, česar si želi. Že izvirnik se mi je zdel ekspresiven, prevod pa to še stopnjuje:

/.../ *and whatever I want I take.* // ,I have no cakes,' *the rabbit replied.* /.../ *The Highway Rat gave scornful look* /.../

/.../ neznanski je moj apetit. // ,Nimam slaščic,' revše zažebra. /.../ Mišji razbojnik srepó zabolšči /.../

/.../ *For reining his horse was the Highway Rat, / who thundered, 'Stand and deliver!'*

/.../ saj mišji razbojnik prijezdi kot blisk, / zarjove: ,Stoj! Sprazni vreče!

/.../ *For baring his teeth was the Highway Rat, / who bellowed a deafening: 'Halt!'*

/.../ ker mišji razbojnik v počepu preži / in kakor vihar zarohni: ,Stoj!'

Kakor smo videli že pri *Palčiču*, so tudi pri *Mišjem razbojniku* zgoščene besede, pri katerih otrok potrebuje razlago: revše zažebra in srepo zabolšči ter fraze prijezdi kot blisk in kakor vihar zarohni.

Mlademu bralcu manj razumljive besede najdemo v prevodu tudi v naslednjih primerih:

Onwards they rode and upwards - / bend after bend after bend.

Pne, vije pot se navkreber - / a konca in kraja ji ni.

'I'm coming to take them!' *the Rat Thief yelled.* / *His greedy eyes grew round.*

Prihajam zdaj ponje! zatuli capin. / Se slina iz ust mu cedi.

Tako kot v *Palčiču*, se tudi v *Mišjem razbojniku* pojavlja refren, ki mu slovenski jezik ne more slediti v celoti:

But I am the Rat of the Highway, / and this clover belongs to me!

Sem mišji razbojnik na cesti, / kljub vsemu je moj ta snopič!

But I am the Rat of the Highway, / and these nuts belong to me!

Sem mišji razbojnik na cesti, / odrinil ne bom praznih rok!

But I am the Rat of the Highway, / and this leaf belongs to me!

Sem mišji razbojnik na cesti / in lista ne bom vam pustil!

Za zaključek lahko navedemo, da prevajalka ohranja živost in igrivost jezika, ki sta značilna za original. Za prevod je značilna tudi formalna striktnost, a svobodnost v izbiri besedišča. Gre za avtentično preslikavo izvirnika v prevodni jezik.

V nadaljevanju je sledila razprava o prevajanju poezije za otroke, pri kateri je treba upoštevati ritem, rimo in število zlogov, zaradi česar nujno pride do semantičnih odstopanj. Razpravljali smo še o naravi inverzij in ponavljanja v slovenskem jeziku.

■ ZAPISALA DR. ANDREJA ERDLEN